

Asia: VN/19529/2022

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta annetun muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esitysluonnos (HE-luonnos) käsittelee politiikan valmistelua tukevan tutkimuksen vahvistamista tarjoamalla mahdollisuus ajantasaisten aineistojen saamiseen tutkimus- ja selvityskäyttöön maksutta. Se rakentuu keskeisiltä osin valtiovarainministeriön työryhmäraportin 2022:50 ehdottamaan ratkaisuun, jossa laajennetut tiedonsaantivaltuudet kohdennetaan yhdelle vastuuviranomaiselle, Valtion taloudelliselle tutkimuskeskukselle (VATT). Tämä toteutetaan kirjaamalla yksityiskohtaiset aineistojensaamisoikeudet VATT:a koskevan lain 4 §:ään.

VATT-lain muutosesityksen kanssa samanaikaisesti on valmisteilla kolmevuotinen Datahuone-pilotti. Sen puitteissa ollaan perustamassa uusi yksikkö VATT:iin toteuttamaan ajantasaista data-analyysiä päätöksenteon tarpeisiin. HE-luonnoksen perusteluosassa viitataan tähän suunnitelmaan. Lakiluonnoksessa määriteltävät tiedonsaantioikeudet eivät kuitenkaan rajoitu vain Datahuone-pilotin toimintaan vaan koskevat VATT:n yhteiskunnallista päätöksentekoa tukevaa tutkimusta yleisesti.

VM:n työryhmäraportissa ratkaisumallin eduiksi nähtiin mm. se, että organisaatio, jolle laajennetut tiedonsaantioikeudet myönnetään (VATT), on valtioneuvoston ohjauksessa tulosohtauksen kautta (suora yhteys talouspolitiikan valmisteluun) sekä se, että ratkaisu mahdollistaa viranomaisen tiedonsaantioikeuden hyödyntämisen (laissa määriteltävät oikeudet). Lisäksi perusteluissa viitattiin VATT:n organisaatiokulttuuriin sekä osaamiseen aineistopohjaisessa tutkimuksessa. Samalla työryhmäraportissa kuitenkin todettiin, että ehdotettu malli ei tarjoa yleistä ratkaisua merkittävään yhteiskunnalliseen kysymykseen ajantasaisten ja yhdisteltävien rekisteriaineistojen nykyistä laajempaan käyttöön muiden viranomaisten sekä tutkijoiden työssä.

HE-luonnoksessa kiinnittyy huomio siihen, että lain 4 §:ssä luetellut aineistoryhmät on määritelty tarkasti, eikä listaus tällä hetkellä kata monen muun VATT:in tällä hetkellä tekemän tutkimusteeman aineistoja. VATT:ssa tehtävä yhteiskunnalliseen päätöksentekoon kytkeytyvä tutkimus tarvitsee myös muilta aloilta ajantasaista tietoa.

Teemoja, joiden aineistoja ei esityksessä ole lueteltu ovat esimerkiksi energia- ja ilmastopolitiikka sekä yritystoiminnan kehitystä koskeva tutkimus.

Erikseen huomioimme, että liittyen energiakriisin ja vihreän siirtymän yhteiskunnallisten vaikutusten arviointiin liittyvään tiedontarpeeseen, että teemaan liittyvien tietojen ajanmukainen käyttöön saanti on tärkeää ajankohtaisen tutkimuksen edistämiseksi myös mitä tulee muuhun kuin Datahuoneeseen suunniteltuun toimintaan. Sama pätee myös yrityssektorin muutoksia koskevaa tutkimusta varten tarvittavia aineistoja, jotka sisältävät mm. Verohallinnon ja Tilastokeskuksen tilastoimia tietoja. Toteamme lisäksi, että VATT:n tutkimuksen kannalta olisi edullista, että laki vahvistaisi työttömyyskassojen maksamiin etuuksiin liittyvien tietojen saamista suoraan työttömyyskassoilta ja niiden käyttämien maksatusjärjestelmien ylläpitäjiltä, Finanssivalvonnan lisäksi. Myös työvoiman saatavuusharkintaan liittyvien tietojen nopea saaminen TEM:ltä olisi VATT:n tutkimuksen kannalta hyödyllistä.

Tiedonsaantioikeuksien osalta Tilastokeskuksen aineistoja ei ole HE:n luonnoksessa katettu vastaavalla tarkkuudella kuin muiden viranomaisten aineistoja.

Perusteluissa tulisi selventää, miten HE-luonnoksessa mainitut TK:n aineistot eroavat muista selvitystyöhön tarpeellisista aineistoista, jos sitten mitenkään, ja miksi ainesitojen maksuttomuus on rajattu vain näihin teitoihin. Perusteluissa saattaisi olla hyödyllisyyttä selventää maksuttomuutta yleisestikin.

Termi tulisi muuttaa sillä voimassa olevan lain mukaan kyse on Kansallisarkistosta.

Toteamme erikseen, että Datahuoneen rakentaminen ja siihen liittyvä kehitys lienee omiaan parantamaan kaikkien rekisteriaineistoja käyttävien tutkimuslaitosten ja muiden toimijoiden kohtaamaa palvelua ja tiedon saatavuutta tutkimuskäyttöön, vaikka tämä ei olekaan aloitteen pääasiallinen tarkoitus.

Kari Seppo
Valtion taloudellinen tutkimuskeskus